

نقش فرهنگ ایثار و شهادت بر احساس امنیت اجتماعی با واسطه‌گری هوش معنوی

عقیل رستگاری

کارشناسی ارشد مدیریت آموزشی، واحد بجنورد، دانشگاه آزاد اسلامی، بجنورد، ایران.

مریم حافظیان

استادیار، گروه مدیریت، مؤسسه آموزش عالی ادیب مازندران، ساری، ایران (نویسنده مسئول).

ma.hafez@yahoo.com

چکیده

مقدمه و هدف پژوهش: در این پژوهش تأثیر فرهنگ ایثار و شهادت در ارتباط با احساس امنیت اجتماعی با نقش واسطه‌ای هوش معنوی در قالب یک مدل علی مورد بررسی قرار گرفت.

روش پژوهش: جامعه آماری تحقیق شامل کلیه کارکنان سازمان بنیاد شهید استان خراسان شمالی به تعداد ۱۶۰ نفر بودند که به روش نمونه‌گیری تصادفی ساده تعداد ۱۱۳ طبق جدول کرجسی مورگان (۱۹۷۲) انتخاب شدند. جهت گردآوری داده‌ها از پرسشنامه استاندارد امنیت اجتماعی (ملکی، ۱۳۹۰)، هوش معنوی (پورالقناب، ۱۳۹۲) و پرسشنامه ۳۵ سوالی محقق ساخته فرهنگ ایثار و شهادت استفاده شد که بعد از تایید روایی، پایایی پرسشنامه‌ها به ترتیب ۰/۸۳، ۰/۹۰ و ۰/۹۲ بدست آمد که نشان دهنده اعتبار و پایایی بالای پرسشنامه بود. جهت تجزیه و تحلیل آماری از روش تحلیل عاملی با استفاده از نرم‌افزار SPSS نسخه ۱۹ و روش مدل ساختاری با نرم‌افزار LISREL نسخه ۸ استفاده گردید.

یافته‌ها: نتایج مدل معادلات ساختاری نشان داد، فرهنگ ایثار و شهادت با مقدار ۰/۵۴ بر احساس امنیت اجتماعی و فرهنگ ایثار و شهادت با مقدار ۰/۴۸ بر هوش معنوی و هوش معنوی با مقدار ۰/۳۶ بر احساس امنیت اجتماعی تأثیرگذار است.

نتیجه‌گیری: نتایج نشان داد که با تقویت فرهنگ ایثار و شهادت احساس امنیت اجتماعی نیز افزایش یافته که در این میان هوش معنوی نقش واسطه‌ای مثبت را ایفا می‌کند.

کلید واژه‌ها: فرهنگ ایثار و شهادت، هوش معنوی، امنیت اجتماعی.

مقدمه

فرهنگ ایثار و شهادت، به عنوان یک فرهنگ متعالی در زمره‌ی عالی‌ترین مفاهیم الهی و نتیجه والاترین ارزش‌هایی می‌باشند که یک انسان متعهد می‌تواند به آن مقام دست یابد. این مفاهیم اثرگذار و حرکت آفرین قادرند تا فضای یک جامعه را بصورت گسترده تحت تأثیر قرار دهند و والاترین برکات را برای آن به همراه داشته باشند. اما شناساندن، ترویج و تقویت ارزش‌های فرهنگ ایثار و شهادت برای جامعه و بخصوص نسل‌های کنونی یکی از مهم‌ترین و اساسی‌ترین وظیفه مسئولین، رسانه‌های جمعی و نهادهای فرهنگی و اجتماعی می‌باشد تا در قرن حاضر، در مقابل دشمنان اسلام که تمام سعی و تلاش خویش را برای بی‌اهمیت کردن و کم‌فروغ‌تر کردن ارزش‌های ایثار و شهادت در میان جوامع به خصوص نسل جوانان به کار بسته‌اند، بتوانند ارزش و مقام ایثارگران و شهدا را در بین جوامع تقویت و ترویج کنند. بنابراین ترویج، تقویت، تبیین و تعریف فرهنگ و ایثار و شهادت مانند دیگر مفاهیم مثل مفاهیم اقتصادی، تربیتی، سیاسی امری ضروری و لازم می‌باشد (سبحانی‌فرد، ۱۳۹۲). هوش مفهومی است که از دیرباز آدمی به پژوهش و تفحص در مورد ابعاد، تظاهرات، ویژگی‌ها و انواع آن علاقه‌مند بوده است در این بین ابعاد هوش تحت عنوان هوش معنوی جزو عرصه‌هایی است که تحقیقات چندان منسجم و نظامندی در جهت شناخت و تبیین ویژگی‌ها و مؤلفه‌های آن در حد اندازه سایر انواع هوش صورت پذیرفته است و همین امر خود دشواری‌های بسیاری را در راستای تمییز دقیق مؤلفه‌ها و ویژگی‌های آن بر سر راه محققین ایجاد می‌نماید از طرفی به نظر می‌رسد پس از اینکه امنیت فردی مورد شناسایی قرار گرفت، افراد برای تحقق و تحکیم امنیت و جایگاه خود ناگزیر از عضویت در اجتماعات یا گروه‌های مختلف اجتماعی هستند. این سطح از امنیت تحت عنوان امنیت اجتماعی^۱ مورد توجه

و بحث قرار می‌گیرد. امنیت اجتماعی، نوع و سطحی از احساس اطمینان خاطر است که جامعه و گروه در آن نقش اساسی دارد (مطهری، ۱۳۹۳).

امنیت اجتماعی به معنای تمهید فضا و ابزارهای لازم برای ابراز وجود و طرح نظر گروه‌های مختلف اجتماعی از قبیل زنان، جوانان، اقوام و اقلیت‌ها، هنگامی مؤثر و مطرح است که به عنوان یک امر گریزناپذیر یا یک ارزش پذیرفته شود. امنیت اجتماعی مورد نظر، اطمینان خاطر جامعه در قبال تحولات عادی و تحرکات عمدی معطوف به سلامت و هویت خود است (اسلاسکی، ۲۰۱۶). همان‌گونه که دیده می‌شود در این تعریف، هویت گروهی فقط یکی از منابع نگرانی جامعه است. مفهوم امنیت اجتماعی برای اولین بار و به مفهوم فنی کلمه در سال ۱۹۹۳، توسط اندیشمندانی چون باری بوزان^۲، ال ویور^۳ و لمیتر^۴ تحت عنوان مکتب کپنهاگ مطرح گردید. انگیزه طرح این عبارت امواج تهدیدآمیزی بود که «هویت گروه‌ها» را در معرض خطر قرار داده بودند. بدین معنا که از یکسو با رشد فناوری‌های نوین و مجتمع‌های صنعتی، هویت بعضی گروه‌ها در هویت‌های مسلط هضم می‌شد (مانند غیراقتصادی و در نتیجه نابود شدن آموزش فرهنگ و زبان اوکراینی در روسیه یا پرهزینه بودن آموزش و پژوهش به زبان کردی در ترکیه) و از سوی دیگر با گسترش مهاجرت از کشورهای فقیر و جهان سوم به کشورهای صنعتی و پیشرفته، نوعی آشفتگی و آنومی در تمایزهای هویتی پدیدار می‌گردید. (مانند اقامت و اشتغال سیاه پوستان آفریقایی تبار در فرانسه یا قاچاق کارگران به کشورهای اسکانندیناوی). بوزان و ویور و بعضی دیگر از محققان اروپایی در سال ۱۹۹۳ با تعریف امنیت اجتماعی به عنوان «دستور کاری جدید برای امنیت در اروپا» پیشگامان مبحثی در مطالعات راهبردی شدند که امروزه به موضوعی جذاب و مناقشه‌انگیز مبدل شده است. غالب اندیشمندان غربی، از جمله اندیشمندان مکتب

کپنهاگ، موضوع یا مرجع اصلی امنیت اجتماعی، را ارزش‌های سنتی و از پیش موجود^۱ گروه‌های اجتماعی می‌دانند (آلکورینی و همکاران^۲، ۲۰۰۷). این ارزش‌های سنتی مانند عقاید دینی، زبان و نوع پوشاک، در مجموع هویت گروه‌های مختلف را تشکیل می‌دهند. از این منظر، تصریح می‌شود که دولت، یگانه مرجع امنیت نیست، چه بسا هیچ تهدیدی تشکیلات دولتی و رسمی را تهدید نکند، اما در عین حال گروه‌های مختلف جامعه از هم گسیخته شوند و جلوه‌هایی از نارضایتی در قالب اعتراض، اعتیاد، بی‌اعتمادی، جنایت‌های سازمان‌یافته و یا موردی پشتوانه اجتماعی دولت را فرسوده کنند. از طرفی پیشرفت سریع علوم مختلف، به ویژه توسعه‌ی علم روان‌شناسی در دهه‌های اخیر و کشف اثربخشی گسترده‌ی دین و معنویت در ابعاد زندگی انسان، به خصوص نقش اساسی آن در آرامش و سلامت روانی رشد‌فزاینده مطالعات روان‌شناسی دین و معنویت در ابعاد مختلف را دامن زده است. بنابراین این پژوهش به دنبال پاسخ به این سؤال است که فرهنگ ایثار و شهادت بر احساس امنیت اجتماعی با واسطه‌گری هوش معنوی چه تأثیری دارد؟

مبانی نظری تحقیق

واژه شهید به معنای شاهد، گواه و کشته شده در راه خدا آمده است. شهید از ریشه شهد در لغت عرب با مشتقات متعدد در اصل معنی حاضر بودن در یک محل (نقطه مقابل غایب بودن) است. همچنین به معنی کسی که چیزی را با چشم خود دیده و کسی که آنچه را دیده بیان می‌کند آمده است. در قرآن کریم ۴۵ مرتبه به معنای حضور در یک محل، گواهی و علم به چیزی، اقرار و اعتراف، مشاهده و دیدار، به دست آمدن و حاصل شدن چیزی و آماده به خدمت بودن آمده است. شهادت یعنی کشته شدن در راه خدا، آن که به شهادت دست یافته و در راه خدا کشته شده است (نورانی، ۱۳۹۲). شهادت

مرگ آگاهانه در راه هدف مقدس است. عملی آگاهانه و اختیاری است و شهیدان شمع محفل بشریت هستند (مطهری، ۱۳۹۳). شهادت بالاترین و آخرین مرحله از خود گذشتگی و ایثار است. جان را در کف خود قرار دادن و در راه هدف متعالی فدا نمودن است و جوهره آن عاشق، مختار، با اراده و هدف‌مند بودن است. صفات متجلی در شهدا نرسیدن از مرگ، شفقت، آزاد منشی، ایمان و پرهیز از شهوت‌طلبی، ثبات قدم و صداقت در عمل می‌باشد (نراقی، ۱۳۹۱). ایثار، که یک واژه عام است، در همه مکتب‌ها و فرهنگ‌ها وجود دارد، ولی در اسلام مفهوم آن از یک برتری خاصی برخوردار است و هر تلاش، فداکاری، بخشش و جایگزینی را ایثار نمی‌گویند، بلکه ایثار در اسلام، دارای پیش‌زمینه‌ای چون اخلاص در راه خدا بودن دارد. ایثار به معنای بذل، گذشت کردن از حق خود برای دیگران، نفع دیگری یا دیگران را بر خود ترجیح دادن است (انوری، ۱۳۸۱). همچنین به معنای غرض دیگران را بر خود مقدم داشتن، برگزیدن و منفعت غیر را بر خود مقدم داشتن که کمال درجه سخاوت است، بکار رفته است (شهرویی، ۱۳۹۰). ایثار در لغت به معنی «برگزیدن، عطا کردن، غرض دیگران بر غرض خویش مقدم داشتن، منفعت غیر را بر مصلحت خود مقدم داشتن» و شهادت یعنی مجموعه باورها، آگاهی‌ها، آداب و اعتقادات و اعمالی که موجب وصول انسان به عالی‌ترین درجه کمال، یعنی مرگ آگاهانه در راه خدا می‌شود (معدنی، ۱۳۹۴). دنیای معاصر با بحرانی عظیم تحت عنوان بحران ارزش‌ها مواجه شده است. بحرانی که بواسطه دور ماندن از ارزش‌های بشری، الهی و دینی پدید آمده است. به همین جهت یکی از دغدغه‌های مهم متفکران بشردوست در دنیای جدید، ترویج ارزش‌های انسانی در عرصه دنیای کنونی می‌باشد. یکی از ارزش‌های مهم بشری که از دیرباز مورد توجه ادیان و ملل مختلف قرار گرفته است، ایثار و شهادت می‌باشد. این موضوع در سطح وسیع در

را به مهمانی بر سر خان فراهم شده دعوت خواهد نمود (شاعری، ۱۳۹۱). امنیت اجتماعی شامل تمهیداتی جهت حفظ زندگی اعضای یک جامعه (شانس زندگی) و سپس حفظ راه و روش زندگی آنان (شیوه زندگی) است، بنابراین امنیت اجتماعی ناظر بر توانایی پاسداشت یا دفع تهدید از عنصری است که افراد یک جامعه را به همدیگر مرتبط می‌سازد. به عنوان نمونه اگر زنجیره اتصال اقلیتی، قومیت آنهاست، امنیت اجتماعی آنان عبارت است از رفع دغدغه‌ها و نگرانی‌هایی که به ویژگی خاص آنها مربوط است. بر این اساس می‌توان گفت؛ مفهوم امنیت اجتماعی در وهله اول به معنای احساس آرامش و اطمینان خاطر و فقدان دلهره، تشویش، اضطراب و ترس می‌باشد این تعبیر به نوعی به معنای امنیت هستی‌شناسانه گروه‌ها و جوامع است. در وهله دوم مفهوم امنیت اجتماعی شامل قابلیت حفظ و پاسداشت جوامع و گروه‌ها از الگوهای سنتی زبان، فرهنگ، مذهب، هویت و عرف خود می‌شود که در این نوع، کارکرد خود جوامع و گروه‌ها و تعهد خود اعضا در آن بسیار نقش دارد (صالحی امیری و کریمی خوزانی، ۱۳۹۵). از نظر مفهومی رفتار فضیلت‌آمیز اخلاقی، امروزه مبتنی بر رعایت حقوق طرف ارتباط است؛ بر این بنیاد رفتارهایی که موجب تضییع حقوق طرف ارتباط شوند غیراخلاقی‌اند. فرد اخلاقی در تعقیب منافع خود، آسیبی به جامعه وارد نمی‌سازد و خط قرمز منفعت‌طلبی‌ها و خودخواهی‌هایش خسران سایر افراد و جامعه است. علاوه بر مؤلفه فضیلت بودن مفهوم اخلاق، مؤلفه دیگری که خیلی اهمیت دارد مشارکت اجتماعی است که کنش اجتماعی داوطلبانه معطوف به منافع متقابل یا خیر جمعی را شامل می‌شود. این مفهوم بعدی جدید از اخلاق شهروندی نیز محسوب می‌شود. امنیت اجتماعی مورد نظر، اطمینان خاطر جامعه در قبال تحولات عادی و تحرکات عمدی معطوف به سلامت و

ادبیات و تاریخ و فرهنگ ما دیده می‌شود و دفاع مقدس با بروز جنگ تحمیلی از سوی دشمنان اسلام، منجر به رواج مفاهیم ارزشی از قبیل فرهنگ ایثار و شهادت در میان مردم به ویژه نوجوانان و جوانان شد. یکی از ویژگی‌های بارز و منحصر بفرد انقلاب اسلامی در بعد معنوی و فرهنگی که موجب بالندگی انقلاب و نهضت جهانی اسلام در سراسر دنیا گردید ترویج فرهنگ ایثار و شهادت بود. شهادت موجب اشاعه فرهنگ ناب محمدی صلی الله علیه و آله و دفع هشیارانه خطرات از جامعه اسلامی بود. افتخار به شهادت و شکل‌گیری مفهومی خاص به نام شهید و شهادت چنان پایه مستحکمی در جامعه پیدا نمود که امروزه به عنوان یکی از ارکان حفظ نظام محسوب می‌گردد. فرهنگ ایثار، مجموعه‌ای از افکار، اعتقادات، باورها، ارزش‌ها، پسندها، علائق، دلبستگی‌ها، روابط، عرف و عاداتی است که در جریان انقلاب و با توجه به پیشینه دینی ملت بارور شد. در دوران دفاع مقدس تجلی یافت. ایثار: این کلمه به معنای بذل، گذشت کردن از حق خود برای دیگران، نفع دیگری یا دیگران را بر خود ترجیح دادن آمده است (نورانی، ۱۳۸۶). نتایج پژوهش مردانی نوکنده (۱۳۹۰) نشان داد که مطالعه در فرهنگ شهادت و زندگانی شهیدان مؤید آن است که (شهیدان) از مستحکم‌ترین هویت ملی دینی برخوردار بوده‌اند، که می‌توانند اسوه‌ای برای سایر جوانان در یافتن هویت واقعی خویش باشند. در یک فرایند طبیعی برای شکل‌گیری فرهنگی خاص ابتدا افراد جامعه نسبت به موضوعات و عناصر تشکیل‌دهنده‌ی آن فرهنگ و مسایل مطرح در آن آشنایی پیدا می‌کنند و سپس یا آگاهی یافتن از مزایا و آثار موجود در آن، انگیزه و تمایل لازم نسبت به آن فرهنگ وجودشان را فرا می‌گیرد آنگاه برای دستیابی و بهره‌مندی از آنچه شناخته‌اند دست به تلاش و کوشش خواهند زد بدین صورت فرهنگ مورد نظر گلیم فرهنگ خویش را در آن جامعه پهن کرده و همگان

هویت خود است. همان‌گونه که دیده می‌شود در این تعریف، هویت گروهی فقط یکی از منابع نگرانی جامعه است. از دیدگاه مردم، تهدیداتی که متوجه جان آنها و بستگانشان است از قبیل قتل، آدم‌ربایی، فروش انسان، فروش اعضای بدن انسان، قاچاق کودکان، از مهم‌ترین تهدیدات محسوب می‌شوند (آزاد، ۱۳۸۸).

هوش معنوی سازه‌های معنویت و هوش را درون یک سازه جدید ترکیب می‌کند. در حالی که معنویت با جستجو و تجربه عناصر مقدس، معنا، هوشیاری اوج یافته و تعالی در ارتباط است، هوش معنوی مستلزم توانایی‌هایی است که از چنین موضوعات معنوی برای تطابق و کنش اثربخش و تولید محصولات و پیامدهای با ارزش استفاده می‌کند به طور کلی می‌توان پیدایش سازه هوش معنوی را به عنوان کاربرد ظرفیت‌ها و منابع معنوی در زمینه‌ها و موقعیت‌های عملی در نظر گرفت. افراد زمانی هوش معنوی را به کار می‌برند که بخواهند از ظرفیت‌ها و منابع معنوی برای تصمیم‌گیری‌های مهم و اندیشه در موضوعات وجودی یا تلاش در جهت حل مسائل روزانه استفاده کنند (امونز^۷ و همکاران، ۲۰۰۰، زوهر و مارشال^۸، ۲۰۰۰). بنابراین، هوش معنوی موضوعات ذهنی معنویت را با تکالیف بیرونی جهان واقعی ادغام می‌کند دیدگاهی که هوش چندین توانایی مختلف را در بردارد، به وسیله‌ی روند اخیر در عصب‌شناسی و روان‌شناسی شناختی حمایت شده است (ولمن^۹، ۲۰۰۱). تصور هوش معنوی افراد را قادر می‌سازد که چیزها را همان‌طور که هستند ببینند، عاری از تحریفات ناهشیار. در مقابل افکار آرزومندانه یا درک قطعیت، تمرین هوش معنوی ایجاب می‌کند که با واقعیاتی هستی‌گرایانه از قبیل آزادی، رنج، مرگ و درگیر شدن با جستجوی دائمی برای معنا، مواجه شویم. هوش معنوی همچنین برای بسیاری از مردم، دلالت بر حساسیت زیبایی شناختی و تحسین زیبایی دارد و از لحاظ فیزیکی، بعضی اوقات با حساسیت به انرژی نافذ

جاری در بدن مرتبط است. روش‌هایی از قبیل مراقبه، یوگا و ورزش‌های رزمی که مغز را آرام می‌کنند، می‌توانند آگاهی را گسترش داده و حساسیت ادراکی را به انرژی، صدا، نور و سطوح نافذ و دقیق هشیاری پالایش کنند (الگون، ۲۰۱۰). هوش معنوی می‌تواند با روش‌های متنوعی برای تربیت توجه، تغییر شکل دادن هیجانات و ترویج و تربیت رفتارهای اخلاقی، رشد یابد. این شیوه‌ها خاصیت منحصر به فرد هیچ یک از سنت‌های مذهبی یا آموزش‌های معنوی نمی‌باشد. گرچه آن با رشد اخلاقی، هیجانی و شناختی مرتبط شده است، اما با هیچ یک از آنها نیز همانند نمی‌باشد. زیرا انواع مختلف هوش به میزان متفاوتی توسعه می‌یابند. یک نفر ممکن است بیشتر در یکی از حیطه‌ها رشد یابد ولی در حیطه‌های دیگر نه. وقتی مباحث و مسائل اخلاقی هیجانی حل نشده باقی می‌ماند، دقیقاً از رشد معنوی بازداری می‌شود. رشد معنوی، جلوه‌ای از هوش معنوی، شامل درجه‌ای از رشد اخلاقی و هیجانی و همچنین رفتار اخلاقی است (اسمیت^{۱۰}، ۱۹۹۲).

پیشینه تحقیق

پژوهش قاسم‌پور و همکاران (۱۳۹۸) نشان داد که فرهنگ ایثار و شهادت و مؤلفه‌های آن (عمل صالح و پرهیزکاری، مردم‌داری، عدم‌تعلق به دنیا و خدامحوری) هم به طور مستقیم و هم از راه تقویت سرمایه اجتماعی بر رفتار شهروند سازمانی تأثیری معنادار و مثبت دارد. اشاعه فرهنگ ایثار و شهادت در محیط‌های سازمانی، ضمن سامان بخشیدن به اعتقادات، باورها و ارزش‌های انسان آنان را در بروز رفتارهای فراتر از اخلاق مدار میان‌فردی که حاصل آن پدید آمدن سازمان اخلاق‌مدار است، هدایت می‌کند. یافته‌های کرد نائیج و خلیلی پالندی (۱۳۹۷) نشان داد که فرهنگ ایثار و شهادت بر باورهای دینی تأثیرگذار بوده و باورهای دینی نیز در تحکیم سرمایه اجتماعی مؤثر است و همچنین فرهنگ ایثار و شهادت بر سرمایه اجتماعی نیز تأثیر دارد. به

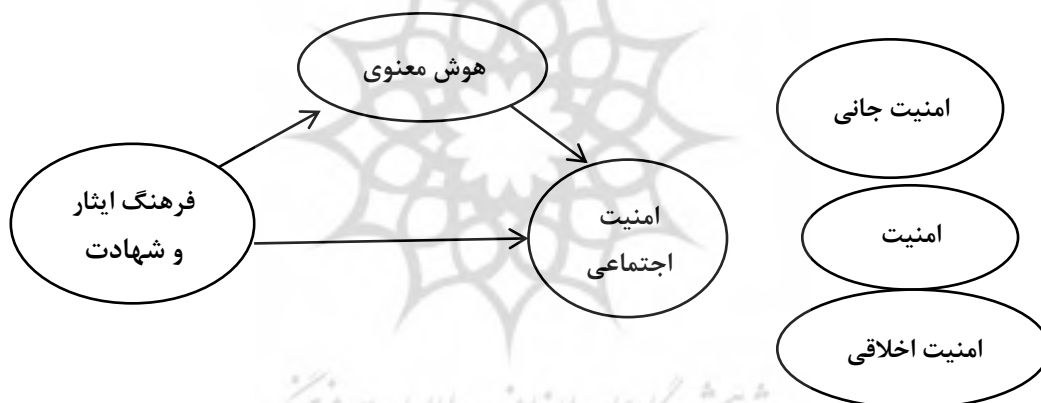
ایثار و شهادت با بالاترین بار عاملی بیشترین توجه را به خود اختصاص داده است و این در حالی است که به عامل جایگاه و ارزش ایثار و شهادت توجهی نشده است. عرب (۱۳۹۱) نشان داد تأثیر تولید فیلم مستند از خانواده‌های شهدا و ایثارگران، تولید فیلم مستند داستانی از سوره‌های موجود در زندگی‌نامه شهدا و جانبازان، تشویق و جذب نویسندگان فیلم‌نامه و کارگردان‌های تئاتر و سینما جهت تولید آثار نمایشی و مستند با موضوع ایثار و شهادت، جشنواره‌های استانی و سراسری فیلم‌نامه نویسی و نمایش‌نامه نویسی، مصاحبه با خانواده‌های معظم شهدا هم‌زمان شهدا و ایثارگران، در ترویج فرهنگ ایثار و شهادت تأثیرگذار بود. مردانی نوکنده (۱۳۹۰) نشان داد که مطالعه در فرهنگ شهادت و زندگی‌گانی شهیدان مؤید آن است که (شهیدان) از مستحکم‌ترین هویت ملی دینی برخوردار بوده‌اند، که می‌توانند اسوه‌ای برای سایر جوانان در یافتن هویت واقعی خویش باشند. نتایج تاج‌آبادی و همکاران (۱۳۸۹) نشان داد ترویج نامناسب و عدم دقت در شیوه‌های درست و ترویج فرهنگ ایثار و شهادت و نادیده گرفتن عناصر ارتباطی موثر در یک ترویج مناسب همچون همخوانی فرستنده و مخاطب و پیام و کانال ارتباطی و نیز عدم رفع پارازیت‌های خشه‌ها ارتباطی، آسیب‌های جدی به عمل ترویج و اشاعه فرهنگ ایثار و شهادت می‌زند. در اهمیت و ضرورت انجام این پژوهش می‌توان گفت که از آن جایی که خمیرمایه و عصاره‌ی فرهنگ ایثار و شهادت، از خود گذشتگی و اخلاص و آزادمنشی هدفمند است هرگاه ایثار و جهاد سرلوحه‌ی رفتار قرار گیرد، ایجاد روابط تلخ و خصومت‌آمیز، ناممکن خواهد بود. از آن جایی که ترویج مفاهیم ارزشی از قبیل فرهنگ شهادت و ایثار که از مضامین اصلی ملی و مذهبی کشور است، می‌تواند نقش مهمی در توسعه امنیت اجتماعی داشته باشد و همچنین توسعه یک فرهنگ در میان یک جامعه فعالیت تدریجی و زمان‌بر است بنابراین، بر

عبارتی، پیوند باورهای دینی با سرمایه اجتماعی به عنوان نوعی ثروت و دارایی اجتماعی نهفته تلقی می‌شود که به آمادگی روحی روانی افراد یک جامعه برای صرف نظر کردن از منافع شخصی و درگیر شدن در عمل جمعی منجر خواهد شد. پژوهش شاه نوروزی و همکاران (۱۳۹۶) نشان داد کیفیت بخشی به آثار ترویجی فرهنگ ایثار و شهادت با ۳/۴ بالاترین میانگین شدت تأثیر را در میان مؤلفه‌های مؤثر داراست و واقع‌گرایی در تولیدات و توجه به آثار تولیدی برای کودکان و نوجوانان، بهره‌گیری از هنر و همچنین تحول و خلاقیت در شیوه‌ها در رده‌های بعدی قرار دارند. نتایج طاهری (۱۳۹۵) نشان داد که از دیدگاه دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی شهرکرد مفهوم ایثار و شهادت در چهار مؤلفه احساس امنیت در جامعه، ترویج قانون‌مداری در جامعه، شهروند خوب بودن در جامعه، و فرهنگ‌پذیری در جامعه تأثیرگذار بود. نتایج آماری، تفاوت معناداری را بین میانگین نظرات دانشجویان در خصوص تعیین نقش مفهوم ایثار و شهادت در امنیت اجتماعی بر اساس متغیرهای جمعیت شناختی جنس، سن و مقطع تحصیلی نشان نداد. پژوهش کاظمی و همکاران (۱۳۹۵) نشان داد که فرهنگ ایثار و شهادت به عنوان فرهنگ غنی مبتنی بر تعالیم تشیع به عنوان سرمایه اجتماعی مشتمل بر مؤلفه‌های رفتار جمعی مثبتی است که موجب انسجام، تقویت روحیه مشارکت و همکاری و ایجاد و رشد شبکه‌های انسانی می‌شود که مصادیق و شواهد زیادی از آن را می‌توان درباره آزادگان در سخت‌ترین شرایط در اردوگاه‌های دشمن بیان کرد. از جمله این مؤلفه‌ها که موجد سرمایه اجتماعی هستند، عبارت‌اند از: ارشاد، حسن سلوک و اخوت ایمانی از طریق رشد شاخص‌های سرمایه اجتماعی. سبحانی‌نژاد و همکاران (۱۳۹۳) چارچوب مفهومی فرهنگ ایثار و شهادت را در ۴ بعد و ۴۳ عامل تدوین نمودند. از بین عوامل بررسی شده صفات عملی

مسئولان فرهنگی جامعه است که از شیوه‌های متنوع و کارآمد در ترویج فرهنگ ایثار و شهادت بهره ببرند. به طور کلی درباره مطالعات مطرح شده در این بخش می‌توان گفت هیچ یک از این مطالعات به صورت مستقیم به بحث زمینه تأثیر فرهنگ و شهادت با نقش واسطه‌ای هوش معنوی بر احساس امنیت اجتماعی نپرداخته‌اند. بنابراین، آنچنان که در پژوهش حاضر نیز نشان داده شد مفاهیم ارزشی (بخصوص فرهنگ شهادت و ایثار) نقش مهمی در توسعه امنیت اجتماعی و فردی افراد جامعه دارد. لذا با توجه به مبانی نظری و پیشینه، در این پژوهش فرضیه‌های زیر مورد آزمون قرار گرفت: فرضیه اصلی: فرهنگ ایثار و شهادت با نقش واسطه‌ای هوش معنوی بر احساس امنیت اجتماعی تأثیرگذار

است.
فرضیه‌های فرعی
۱- فرهنگ ایثار و شهادت با نقش واسطه‌ای هوش معنوی بر احساس امنیت جانی تأثیرگذار است.
۲- فرهنگ ایثار و شهادت با نقش واسطه‌ای هوش معنوی بر احساس امنیت مالی تأثیرگذار است.
۳- فرهنگ ایثار و شهادت با نقش واسطه‌ای هوش معنوی بر احساس امنیت اخلاقی تأثیرگذار است.
۴- فرهنگ ایثار و شهادت بر هوش معنوی تأثیر دارد.
۵- هوش معنوی بر احساس امنیت اجتماعی تأثیر دارد.
شش فرضیه پیشنهادی فوق را می‌توان در قالب مدل مفهومی شکل ۱ به تصویر کشید.

شکل ۱- مدل مفهومی پژوهش (محقق ساخته)

روش شناسی پژوهش

در این پژوهش تأثیر فرهنگ ایثار و شهادت در ارتباط با احساس امنیت اجتماعی با نقش واسطه‌ای هوش معنوی در قالب یک مدل علی مورد بررسی قرار گرفت. جامعه آماری پژوهش شامل کلیه کارکنان سازمان بنیاد شهید استان خراسان شمالی به تعداد ۱۶۰ نفر بود که از این تعداد، ۱۱۳ نفر براساس جدول کرجسی مورگان (۱۹۷۲) به عنوان حجم نمونه به روش نمونه‌گیری تصادفی ساده انتخاب شدند. در تحقیق حاضر جهت گردآوری داده‌ها از پرسشنامه‌های زیر استفاده شده است:

۱- پرسشنامه استاندارد هوش معنوی (پورالقناب، ۱۳۹۲). پرسشنامه هوش معنوی از مؤلفه‌های تفکر انتقادی وجودی (گویه‌های ۱، ۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۷)، آگاهی متعالی (گویه‌های ۸، ۹، ۱۰، ۱۱، ۱۲، ۱۳، ۱۴)، معناسازی شخصی (گویه‌های ۱۵، ۱۶، ۱۷، ۱۸، ۱۹)، گسترش خودآگاهی (گویه‌های ۲۰، ۲۱، ۲۲، ۲۳، ۲۴) پرسشنامه چند عاملی کینگ (۲۰۰۸) تشکیل یافته است. بعد از تایید روایی، ضریب پایایی آن ۰/۹۰ با آلفای کرونباخ مورد محاسبه قرار گرفت.
۲- پرسشنامه امنیت اجتماعی (ملکی، ۱۳۹۰): این

۳۰ نفره اجرا گردید که باتوجه درصد میزان آلفای کرونباخ ۰/۸۳ امکان توزیع برای تعداد ۱۱۳ نفر کسب گردید. در این تحقیق از نرم افزار Spss و جهت بررسی و تحلیل فرضیات تحقیق از روش معادلات ساختاری با استفاده از نرم افزار Lisrel8.8 بهره برده شده است.

یافته‌های پژوهش

در جدول ۱ شاخص‌های توصیفی متغیرهای تحقیق ارائه شده است.

پرسشنامه از ۱۵ گویه تشکیل شد. بعد از تایید روایی، پایایی پرسشنامه ۰/۹۲ محاسبه گردید. گویه‌های این متغیرها در حد مطلوبی است.

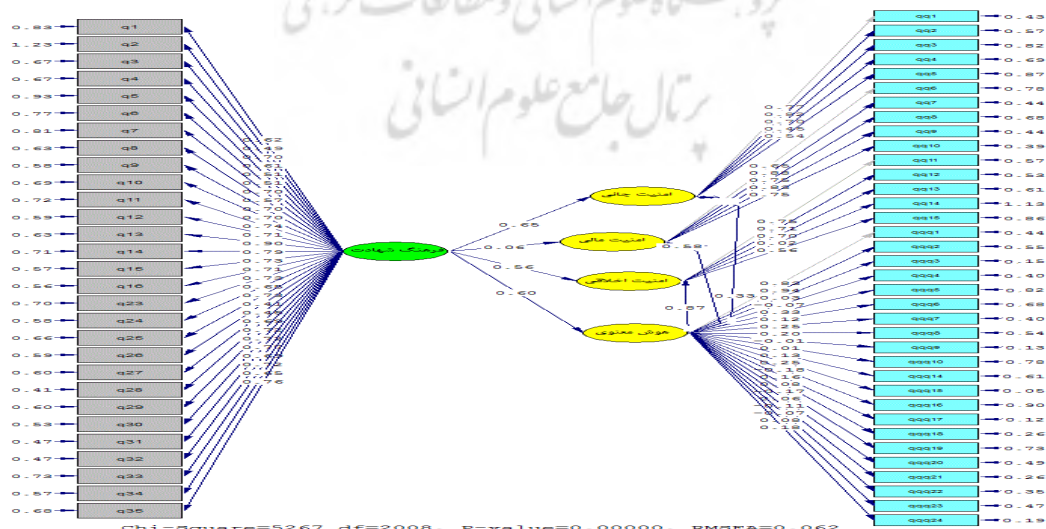
۳- پرسشنامه محقق ساخته فرهنگ ایثار و شهادت: پرسشنامه مزبور محقق ساخته که دارای ۳۲ سوال بود که به صورت طیف لیکرت ۵ گزینه‌ای تنظیم شد. بعد از تایید روایی این پرسشنامه توسط متخصصین این حوزه و علم مدیریت برای تایید پایایی اول ابتدا در یک نمونه

جدول ۱- شاخص‌های توصیفی متغیرهای تحقیق

مؤلفه	تعداد	میانگین	کمترین امتیاز	بیشترین امتیاز	انحراف معیار
فرهنگ ایثار و شهادت	۱۱۳	۱۱/۰۴	۱	۲۵	۰/۶۸
هوش معنوی	۱۱۳	۷/۳	۱	۱۳	۰/۶۹
امنیت اجتماعی	۱۱۳	۴/۲۴	۱	۹	۰/۸۰

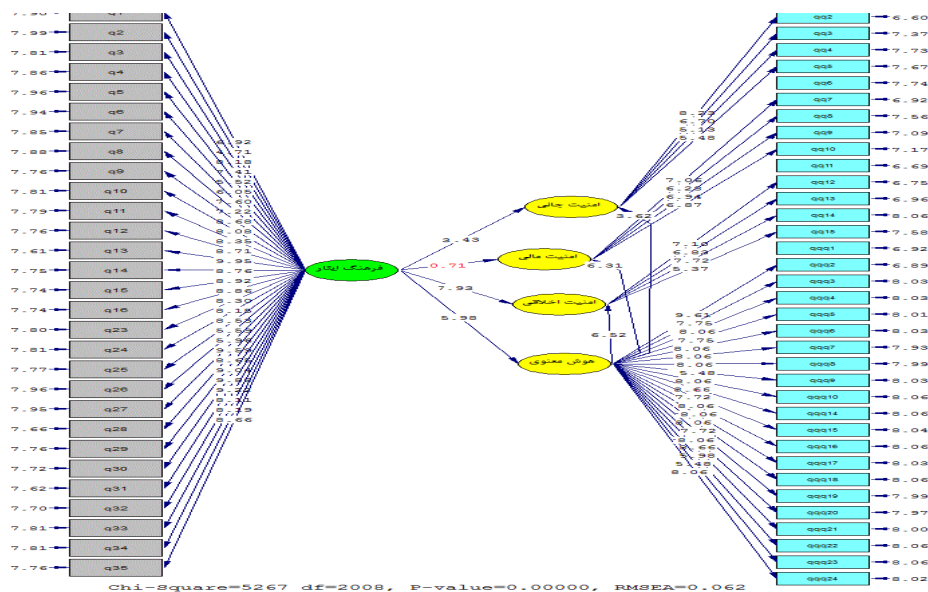
متغیرهای مستقل و وابسته همگی بالاتر از ۰/۰۵ بدست آمد با توجه به بزرگتر بودن **p-value** فرض **H0** (نرمال بودن توزیع) رد نمی‌شود بدین جهت توزیع داده‌های مورد استفاده نرمال می‌باشند. در تحقیق حاضر، ۶ فرضیه مطرح شده است که در این بخش، با استفاده از نتایج مدل ساختاری تحقیق مورد بررسی قرار می‌گیرند.

نتایج جدول فوق حاکی از آن است که در بین متغیرهای تحقیق بیشترین میانگین متعلق به فرهنگ ایثار و شهادت با مقدار ۱۱/۰۴ است. کم‌ترین امتیاز نیز متعلق به متغیر امنیت اجتماعی با مقدار ۴/۲۴ است. از آنجایی که متغیرهای تحت بررسی در این پژوهش از نوع فاصله‌ای -رتبه‌ای می‌باشند، و از طرفی به کمک روش آزمون کولموگوروف- اسمیرنوف مقدار سطح معناداری برای

شکل ۲- مدل ساختاری در حالت استاندارد

شکل ۳- مدل ساختاری در حالت معناداری

برای برآورد مدل از روش حداکثر احتمال و به منظور بررسی برازش مدل از شاخص نسبت مجذور خی دو بر درجه آزادی ($\frac{\chi^2}{df}$)، شاخص برازش تطبیقی (CFI)، شاخص برازندگی (GFI)، شاخص نرم شده برازندگی (AGFI)، شاخص نرم نشده برازندگی (NNFI)، خطای ریشه میانگین مجذورات تقریب (RMSEA) استفاده شد.

جدول ۲- شاخص‌های برازش مدل

نتیجه	مقدار	دامنه مورد قبول	شاخص برازش
مناسب	۲/۱۸	<۳	$\frac{\chi^2}{df}$ (شاخص نسبت مجذور خی دو بر درجه آزادی)
مناسب	۰/۹۲	>۰/۹	CFI (شاخص برازش تطبیقی)
مناسب	۰/۹۵	>۰/۹	GFI (شاخص برازندگی)
مناسب	۰/۹۲	>۰/۹	AGFI (شاخص تعدیل برازندگی)
مناسب	۰/۹۵	>۰/۹	NFI (شاخص نرم شده برازندگی)
مناسب	۰/۹۳	>۰/۹	NNFI (شاخص نرم نشده برازندگی)
مناسب	۰/۰۵۹	<۰/۰۸	RMSEA (خطای ریشه میانگین مجذورات تقریب)

نتایج بررسی شاخص‌های نیکویی برازش مدل ساختاری پژوهش که در جدول شماره ۲ آمده است، نشان‌دهنده برازش مدل است، چرا که میزان کمتر از $RMSEA=0/08$ نشانگر برازش قابل قبول مدل ساختاری است. همچنین مقادیر CFI، GFI، AGFI، NFI، NNFI همگی بالاتر از ۰/۹ هستند. در جدول زیر ضرایب مسیر و معناداری بین متغیرهای پژوهش آمده است.

فرضیه فرعی اول: فرهنگ ایثار و شهادت با نقش واسطه‌ای هوش معنوی بر احساس امنیت جانی تأثیرگذار است. نتایج حاصل از مدل تحقیق (شکل ۲ و ۳) نتایج ضریب مسیر مربوط به فرضیه فوق در جدول زیر ارائه شده است.

جدول ۳- نتایج بررسی فرضیه فرعی اول

T-value	ضریب مسیر	آماره
۳/۴۳	۰/۶۵	فرهنگ ایثار و شهادت طلبی ← امنیت جانی
۵/۹۸	۰/۶۰	فرهنگ ایثار و شهادت طلبی ← هوش معنوی
۳/۶۲	۰/۳۳	هوش معنوی ← امنیت جانی

معنوی بر احساس امنیت جانی تأثیرگذار است. یعنی با افزایش میزان فرهنگ ایثار و شهادت، احساس امنیت جانی نیز افزایش می‌یابد.

فرضیه فرعی دوم: فرهنگ ایثار و شهادت با نقش واسطه‌ای هوش معنوی بر احساس امنیت مالی تأثیرگذار است. نتایج حاصل از مدل تحقیق (شکل ۲ و ۳) نتایج ضریب مسیر مربوط به فرضیه فوق در جدول زیر ارائه شده است.

همان طور که در جدول فوق مشاهده می‌شود، مقدار ضریب مسیر بین فرهنگ ایثار و شهادت طلبی و امنیت جانی مقدار ۰/۶۵ و معناداری $P\text{-value} = ۳/۴۳$ و مقدار ضریب مسیر بین فرهنگ ایثار و شهادت طلبی و هوش معنوی ۰/۶۰ و معناداری $P\text{-value} = ۵/۹۸$ و مقدار ضریب مسیر بین هوش معنوی و امنیت جانی مقدار ۰/۳۳ و معناداری $P\text{-value} = ۳/۶۲$ بدست آمد، لذا این ضرایب در سطح اطمینان ۹۵ درصد معنی‌دار هستند. بنابراین فرهنگ ایثار و شهادت با نقش واسطه‌ای هوش

جدول ۴- نتایج بررسی فرضیه فرعی دوم

T-value	ضریب مسیر	آماره
۰/۷۱	۰/۰۶	فرهنگ ایثار و شهادت طلبی ← امنیت مالی
۵/۹۸	۰/۶۰	فرهنگ ایثار و شهادت طلبی ← هوش معنوی
۶/۳۱	۰/۵۸	هوش معنوی ← امنیت مالی

بنابراین فرهنگ ایثار و شهادت با نقش واسطه‌ای هوش معنوی بر احساس امنیت مالی تأثیرگذار نیست. فرضیه سوم: فرهنگ ایثار و شهادت با نقش واسطه‌ای هوش معنوی بر احساس امنیت اخلاقی تأثیرگذار است نتایج حاصل از مدل تحقیق (شکل ۲ و ۳) نتایج ضریب مسیر مربوط به فرضیه فوق در جدول زیر ارائه شده است.

همان طور که در جدول فوق مشاهده می‌شود، مقدار ضریب مسیر بین فرهنگ ایثار و شهادت طلبی و امنیت مالی مقدار ۰/۰۶ و معناداری $P\text{-value} = ۰/۷۱$ و مقدار ضریب مسیر بین فرهنگ ایثار و شهادت طلبی و هوش معنوی ۰/۶۰ و معناداری $P\text{-value} = ۵/۹۸$ و مقدار ضریب مسیر بین هوش معنوی و امنیت مالی مقدار ۰/۵۸ و معناداری $P\text{-value} = ۶/۳۱$ بدست آمد، لذا این ضرایب در سطح اطمینان ۹۵ درصد معنی‌دار هستند.

جدول ۵- نتایج بررسی فرضیه فرعی سوم

T-value	ضریب مسیر	آماره
۷/۹۳	۰/۵۶	فرهنگ ایثار و شهادت طلبی ← امنیت اخلاقی
۵/۹۸	۰/۶۰	فرهنگ ایثار و شهادت طلبی ← هوش معنوی
۶/۵۲	۰/۸۷	هوش معنوی ← امنیت اخلاقی

مقدار $0/87$ و معناداری $P-value = 6/52$ بدست آمد، لذا این ضرایب در سطح اطمینان ۹۵ درصد معنی‌دار هستند. بنابراین فرهنگ ایثار و شهادت با نقش واسطه‌ای هوش معنوی بر احساس امنیت اخلاقی تأثیرگذار است. فرضیه چهارم: فرهنگ ایثار و شهادت بر هوش معنوی تأثیر دارد.

همان طور که در جدول فوق مشاهده می‌شود، مقدار ضریب مسیر بین فرهنگ ایثار و شهادت‌طلبی و امنیت اخلاقی مقدار $0/56$ و معناداری $P-value = 7/93$ و مقدار ضریب مسیر بین فرهنگ ایثار و شهادت‌طلبی و هوش معنوی $0/60$ و معناداری $P-value = 5/98$ و مقدار ضریب مسیر بین هوش معنوی و امنیت اخلاقی

جدول ۶- نتایج بررسی فرضیه فرعی چهارم

آماره	ضریب مسیر	T-value
فرهنگ ایثار و شهادت‌طلبی ← هوش معنوی	۰/۴۸	۵/۱۴

تأثیر مستقیم دارد. از اینرو با افزایش میزان فرهنگ ایثار و شهادت در بین کارکنان میزان هوش معنوی افزایش می‌یابد.

فرضیه پنجم: احساس امنیت اجتماعی بر هوش معنوی تأثیر دارد.

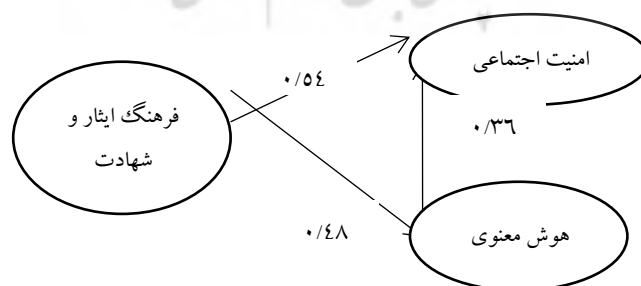
همان طور که در جدول فوق مشاهده می‌شود، مقدار ضریب مسیر بین فرهنگ ایثار و شهادت‌طلبی و هوش معنوی مقدار $0/48$ و معناداری $P-value = 5/14$ بدست آمد، لذا این ضریب در سطح اطمینان ۹۵ درصد معنی‌دار است. بنابراین فرهنگ ایثار و شهادت بر هوش معنوی

جدول ۷- نتایج بررسی فرضیه فرعی پنجم

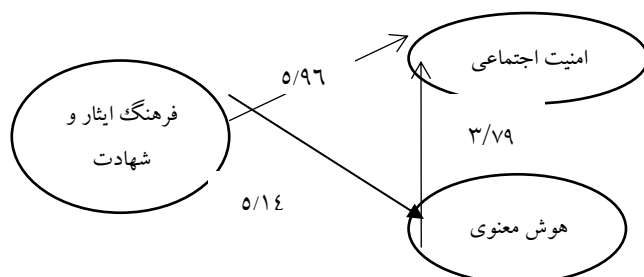
آماره	ضریب مسیر	T-value
احساس امنیت اجتماعی ← هوش معنوی	۰/۳۶	۳/۷۹

معنی‌دار است. بنابراین نتیجه فرضیه پنجم به شرح زیر است احساس امنیت اجتماعی بر هوش معنوی تأثیر مستقیم دارد

همان طور که در جدول فوق مشاهده می‌شود، مقدار ضریب مسیر بین احساس امنیت اجتماعی و هوش معنوی مقدار $0/36$ و معناداری $P-value = 3/79$ بدست آمد، لذا این ضریب در سطح اطمینان ۹۵ درصد

شکل ۴- مدل ساختاری در حالت استاندارد

شکل ۵- مدل ساختاری در حالت معناداری

فرضیه اصلی: فرهنگ ایثار و شهادت با نقش واسطه‌ای هوش معنوی بر احساس امنیت اجتماعی تأثیرگذار است. نتایج حاصل از مدل تحقیق (شکل ۴ و ۵) نتایج

ضریب مسیر مربوط به فرضیه فوق در جدول زیر ارائه شده است..

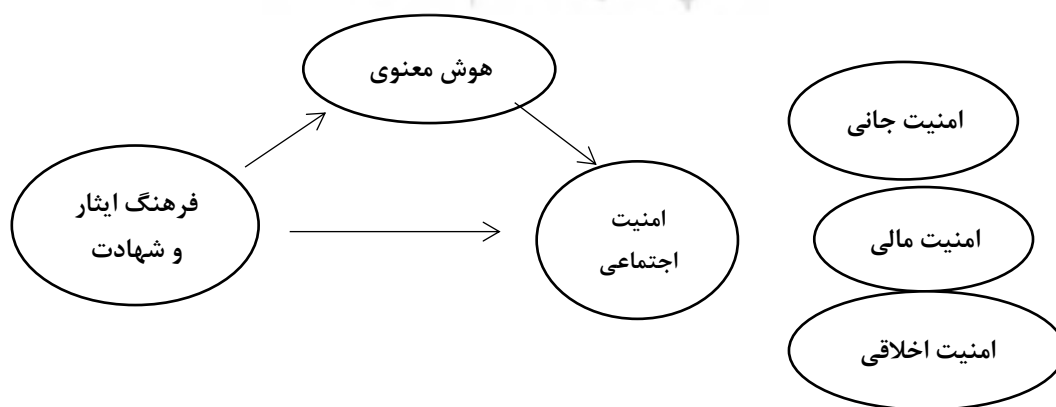
جدول ۸- نتایج بررسی فرضیه اصلی

آماره	ضریب مسیر مستقیم	T-value
فرهنگ ایثار و شهادت ← امنیت اجتماعی	۰/۵۴	۵/۹۶
فرهنگ ایثار و شهادت ← هوش معنوی	۰/۴۸	۵/۱۴
هوش معنوی ← امنیت اجتماعی	۰/۳۶	۳/۷۹

جدول ۹- نتایج بررسی کل متغیرهای میانجی

نوع رابطه	رابطه مستقیم	رابطه غیرمستقیم	رابطه کل
نگرش به فرهنگ ایثار و شهادت طلبی و احساس امنیت اجتماعی با نقش میانجی هوش معنوی	۰/۵۴	$۰/۴۸ = ۰/۳۶ \times ۰/۵۴$	۰/۰۹

همان طور که در جدول فوق مشاهده می‌شود، مقدار رابطه کلی فرضیه فوق ۰/۰۹ بدست آمد، از این رو فرضیه H_1 تایید می‌گردد لذا این ضریب در سطح اطمینان ۹۵ درصد معنی دار است. بنابراین نتیجه فرضیه اصلی به شرح زیر است: فرهنگ ایثار و شهادت با نقش واسطه‌ای هوش معنوی بر احساس امنیت اجتماعی تأثیرگذار است. با توجه به نتایج به دست آمده شکل ۶ مدل نهایی پژوهش را نشان می‌دهد.

شکل ۶- مدل نهایی مفهومی پژوهش

نتیجه‌گیری

فرضیه فرعی اول: نتایج نشان داد که فرهنگ ایثار و شهادت با نقش واسطه‌ای هوش معنوی بر احساس امنیت جانی تأثیرگذار است. فرهنگ ایثار و شهادت، به عنوان یک فرهنگ متعالی در زمره‌ی عالی‌ترین مفاهیم الهی و نتیجه والاترین ارزش‌هایی می‌باشند که یک انسان متعهد می‌تواند به آن مقام دست یابد. این مفاهیم اثرگذار و حرکت‌آفرین قادرند تا فضای یک جامعه را بصورت گسترده تحت تأثیر قرار دهند و والاترین برکات را برای آن به همراه داشته باشند. اما شناساندن، ترویج و تقویت ارزش‌های فرهنگ ایثار و شهادت برای جامعه و بخصوص نسل‌های کنونی یکی از مهمترین و اساسی‌ترین وظیفه مسئولین، رسانه‌های جمعی و نهادهای فرهنگی و اجتماعی می‌باشد. نتیجه فرضیه فوق با نتایج تحقیقات کاظمی و همکاران (۱۳۹۵) در تأثیر فرهنگ ایثار و شهادت بر سرمایه اجتماعی، طاهری (۱۳۹۵) در تأثیر مفهوم ایثار و شهادت در احساس امنیت اجتماعی، تاج‌آبادی و همکاران (۱۳۸۹) در شیوه‌های ترویج فرهنگ ایثار و شهادت، هماهنگ و همسو می‌باشد.

فرضیه فرعی دوم: نتایج نشان داد که فرهنگ ایثار و شهادت با نقش واسطه‌ای هوش معنوی بر احساس امنیت مالی تأثیرگذار نیست. در واقع دو گونه از آینده در این مبحث به میان می‌آید؛ آینده قابل پیش‌بینی و آینده غیرقابل پیش‌بینی. امنیت مالی خانواده در مورد اول شامل برنامه‌ریزی برای بازنشستگی، بیمه، خرید مسکن، هزینه‌های تحصیلات فرزندان و نیازهای مشخصی است که هر خانواده به آنها توجه لازم را نشان می‌دهد. اما در نوع دوم، مهارت مالی خانوار است که امنیت خانواده را تامین می‌کند. نتیجه فرضیه فوق با نتایج تحقیقات طاهری (۱۳۹۵)، موسی‌پور (۱۳۹۳)، مردانی (۱۳۹۰)، تاج‌آبادی و همکاران (۱۳۸۹) و عرفانی (۱۳۸۸) هماهنگ و همسو می‌باشد.

فرضیه فرعی سوم: نتایج نشان داد که فرهنگ ایثار و شهادت با نقش واسطه‌ای هوش معنوی بر احساس امنیت اخلاقی تأثیرگذار است. نتیجه فرضیه فوق با نتایج تحقیقات موسی‌پور (۱۳۹۳)، عرفانی (۱۳۸۸)، زکی (۱۳۸۶) هماهنگ و همسو می‌باشد.

فرضیه فرعی چهارم: نتایج نشان داد که فرهنگ ایثار و شهادت بر هوش معنوی تأثیر مستقیم دارد. اثر هوش معنوی می‌تواند به این شکل اثرگذار باشد، کسانی که خالصانه گام در این مسیر رشد و تعالی می‌گذارند، تنها با خداوند معامله می‌کنند، روحشان به درجه‌ای از ایمان می‌رسد که فقط خداوند را خریدار آن می‌بیند و از کسانی که برای امنیت آنان، جان خویش را ایثار می‌کنند، توقع پاداش ندارند. نتیجه فرضیه فوق با نتایج تحقیقات موسی‌پور (۱۳۹۳) در ترویج فرهنگ ایثار و شهادت در برنامه‌های درسی، محمدی (۱۳۹۳) تأثیر فرهنگ ایثار و شهادت در ارتقای معنوی، عرب (۱۳۹۱) تولید و ترویج آثار هنری از ابعاد مختلف زندگی خانواده‌های شهدا و ایثارگران، مردانی (۱۳۹۰) در نقش فرهنگ ایثار و شهادت در هویت جوان ایرانی، حسینی (۱۳۸۹) در تأثیر فرهنگ ایثار و شهادت در ابعاد مختلف معنوی در نهادهای فرهنگی و دولتی، عرفانی (۱۳۸۸) در ترویج فرهنگ ایثار و شهادت در جامعه، هماهنگ و همسو می‌باشد.

فرضیه فرعی پنجم: نتایج نشان داد که هوش معنوی بر احساس امنیت اجتماعی تأثیر مستقیم دارد. رشد هوش معنوی رشد شخصی را شامل شده و از آن سبقت می‌گیرد و تا یافته‌هایی فراتر از توسعه‌ی روان‌شناختی سالم گسترش می‌یابد. این امر با ترویج صحت و خودآگاهی شروع و با تمرین به دغدغه‌درباره‌ی همه‌ی انسان‌ها توسعه می‌یابد. بعضی از ویژگی‌های شخصی معنوی مثل فضایل سنتی صداقت و راستی، فروتنی و خیرخواهی ممکن است با هوش مرتبط باشند (پوتاس، ۲۰۱۵). نتیجه فرضیه فوق با نتایج تحقیقات قاسم‌پور و

به طوری که درک صحیحی از زمان و شرایط اقتصادی داشته باشند. از آن جایی که یکی از وظایف سازمان بنیاد شهید توجه به مسائل اقتصادی خانواده‌های شهدا، جانبازان و ایثارگران می‌باشد، لذا بحث برقراری امنیت مالی توسط کارکنان متعهد و مسئول امری حیاتی است. ۳- آگاه‌سازی و تأثیرپذیری جوانان از فرهنگ ایثار و شهادت در برابر هجده‌های فرهنگی دشمنان با راه‌اندازی پایگاه‌های اینترنتی و وبلاگ‌نویسی و پاسخ به پرسش‌ها و شبهات ذهنی آنها و ترویج فرهنگ اخلاق‌مداری در این فضاها.

۴- شناسایی و معرفی فرصت‌ها و همین‌طور تهدیدات و آسیب‌هایی که فرهنگ ایثار و شهادت‌طلبی را با خطر مواجه می‌نماید و رعایت اعتدال در بیان و برخورد با این چالش‌ها و موانع و همچنین تجلیل از فعالان این عرصه که نقش مؤثری در اشاعه‌ی این فرهنگ دارند.

۵- اتخاذ سیاست‌های تشویقی و انگیزشی سازمان در شرکت کارکنان در آموزش‌های درون سازمانی که منجر به ارتقاء سطح آگاهی‌های دینی و معنوی افراد خواهد شد.

۶- استفاده از ظرفیت‌های آموزشی و بهره‌گیری از تمامی عوامل به افزایش این فرهنگ ماندگار کمک نمایند تا جامعه به سمت کمال خود هدایت شود، تا احساس امنیت اجتماعی در راستای تقویت معنویت و فضائل اخلاقی در جامعه حاصل گردد.

منابع

آزاد، حسین (۱۳۸۸). آسیب شناسی روانی. تهران: مؤسسه انتشارات بعثت.
انوری، علی (۱۳۸۱). فرهنگ ایثار، مجموعه مقالات ایثار و شهادت، دبیرخانه شورای نظارت و ترویج فرهنگ و ایثار و شهادت.
تاج‌آبادی، رضا؛ امیر مرادی‌نژاد؛ حسین حاجیان و سمیه شعبانی (۱۳۸۹). تأثیر فرهنگ ایثار و شهادت در

همکاران (۱۳۹۸)، کرد نائیج و خلیلی پالندی (۱۳۹۷)، طاهری (۱۳۹۵) در تأثیر فرهنگ ایثار و شهادت بر امنیت اجتماعی، کاظمی و همکاران (۱۳۹۵) تأکید بر تأثیر فرهنگ ایثار و شهادت بر سرمایه اجتماعی، موسی‌پور (۱۳۹۳) و سبحانی‌نژاد و همکاران (۱۳۹۳) در ترویج فرهنگ ایثار و شهادت و گنجاندن آن در برنامه‌های درسی و سند تحول بنیادین و عرب (۱۳۹۱) در تولید و ترویج آثار هنری از زندگی خانواده‌های شهدا و ایثارگران و تأثیر آن در جامعه، هماهنگ و همسو می‌باشد.

فرضیه اصلی: نتایج نشان داد که بین نگرش به فرهنگ ایثار و شهادت‌طلبی و احساس امنیت اجتماعی با نقش میانجی هوش معنوی رابطه وجود دارد. فرهنگ ایثار و شهادت، مجموعه دستاوردهای نظری و فکری است که قابلیت اکتساب داشته و براساس موازین الهی و از طریق همسان کردن رفتارها و ارزش‌ها و هنجارها در جامعه موجب انسجام یک جامعه ولایی می‌شود و نیز به سبب نوع نگرش، بستری از کمال و حرکت به سوی قرب الهی را برای افراد مهیا می‌سازد. این امر، جامعه ولایی را از جوامع دیگر متمایز می‌سازد. نتیجه فرضیه فوق با نتایج تحقیقات طاهری (۱۳۹۵)، کاظمی و همکاران (۱۳۹۵)، موسی‌پور (۱۳۹۳)، سبحانی‌نژاد و همکاران (۱۳۹۳)، عرفانی (۱۳۸۸) و زکی (۱۳۸۶) هماهنگ و همسو می‌باشد.

پیشنهادات

نتایج پژوهش حاضر در قالب پیشنهادات زیر ارائه می‌گردد:

- ۱- برگزاری همایش‌ها، کنفرانس‌ها در قالب فراخوان آثار در ابعاد مختلف فرهنگ ایثار و شهادت با تأکید بر سازه هوش معنوی با همکاری بنیاد شهید، هم در داخل سازمان و هم در رسانه‌های جمعی.
- ۲- استفاده از نیروهای متعهد و متخصص و مسئولیت‌پذیر در بحث مسائل مالی و اقتصادی سازمان

- جامعه و شیوه‌های ترویج آن، همایش ملی ادب ایثار، هنر شهادت، دانشگاه آزاد اسلامی واحد اراک.
- حسینی، احمد (۱۳۸۶). بررسی وضعیت و آرایه راهکارهای ساماندهی فعالیت‌های فرهنگی دستگاه‌ها و نهادهای فرهنگی دولتی. مجموعه مقالات اولین همایش ملی مهندسی فرهنگی. تهران: شورای عالی انقلاب فرهنگی.
- زکی، محمدعلی (۱۳۸۶). سنجش نظام ارزش‌های فرهنگی و جایگاه آن در مهندسی فرهنگی. مجموعه مقالات مجموعه مقالات اولین همایش ملی مهندسی فرهنگی. تهران: شورای عالی انقلاب فرهنگی.
- سبحانی‌فرد، غلامعلی (۱۳۹۲). مجموعه مقالات ایثار و شهادت، دانشگاه زنجان
- سبحانی‌نژاد، مهدی، نجفی، حسن، مقدم‌زاده، علی (۱۳۹۳). تبیین عوامل مفهومی فرهنگ ایثار و شهادت و تحلیل جایگاه آن در سند تحول بنیادین آموزش و پرورش ایران، پژوهش در مسائل تعلیم و تربیت اسلامی. شاه نوروزی، مهدی، اسماعیلی، رضا، پرستگاری، سهیلا، امام جمعه‌زاده، سید جواد (۱۳۹۶). عوامل موثر بر ارتقاء اثربخشی شیوه‌های ترویج فرهنگ ایثار و شهادت، مدیریت فرهنگی، ۱۱(۱)، پیاپی (۳۵ و ۳۶).
- شاعری، محمد حسین (۱۳۹۱). جامعه‌شناسی شهادت‌طلبی و انگیزه‌های شهیدان، تهران: شاهد.
- شهرویی، شهرروز (۱۳۹۰). شهید و شهادت از دیدگاه شهید مطهری، تهران، انتشارات نجابت،
- عرفانی، سیدرضا (۱۳۸۸). تعیین عوامل ترویج فرهنگ ایثار و شهادت در جامعه، نمایندگی ولی فقیه دانشکده علوم پزشکی بقیه الله.
- طاهری، لیلا (۱۳۹۵). تعیین نقش مفهوم ایثار و شهادت در امنیت اجتماعی از دیدگاه دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی شهرکرد، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی شهرکرد.
- صالحی امیری، سیدرضا، کریمی خوزانی، علی (۱۳۹۵). نقش اخلاق اجتماعی بر امنیت اجتماعی و عمومی، فصلنامه اخلاق در علوم و فناوری.
- عرب، محمدحسین (۱۳۹۱). بررسی میزان اثربخشی فعالیت‌های ترویج فرهنگ ایثار و شهادت در بنیاد شهید و امور ایثارگران. پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد شهرکرد.
- قاسم‌پور، حامد، خلیلی، کرم، یاسینی‌فرد، مجتبی (۱۳۹۸). اثرات فرهنگ ایثار و شهادت بر رفتار شهروندی سازمانی: تبیین نقش میانجی سرمایه اجتماعی، فصلنامه مطالعات منابع انسانی.
- کرد نایج، اسدالله، خلیلی پالندی، فرشته (۱۳۹۷). تاثیر فرهنگ ایثار و شهادت بر سرمایه اجتماعی با میانجی‌گری باورهای دینی، فصلنامه علمی- پژوهشی مدیریت اسلامی.
- کاظمی، افسانه، هشجین غفاری، زاهد و شکری کشاورز، عباس (۱۳۹۵). بررسی مؤلفه‌های جمعی فرهنگ ایثار و شهادت در خاطرات آزادگان دفاع مقدس به مثابه سرمایه اجتماعی، دوفصلنامه علمی- پژوهشی پاسداری فرهنگی انقلاب اسلامی دانشکده علوم انسانی اسلامی و قدرت نرم دانشگاه افسری و تربیت پاسداری امام حسین.
- مطهری، مرتضی (۱۳۹۳). حماسه حسینی. قم: انتشارات صدرا.
- معدنی، سعید (۱۳۹۴). مقدمه‌ای بر مفهوم فرهنگ شهادت و شیوه‌های ترویج آن، دفتر تحقیق و پژوهش اداره تحقیقات و مطالعات بنیاد شهید، تهران.
- موسی‌پور، رضا (۱۳۹۳). تأثیر نقش فرهنگ ایثار و شهادت بر ارتقای معنوی بسیجیان، مجله حصون، شماره ۲۷.
- مردانی نوکنده، محمد حسین (۱۳۹۰). نقش فرهنگ شهادت در شکل‌دهی به هویت جوان ایرانی، همایش ملی فرهنگ ایثار و شهادت.
- نراقی، مولی مهدی (۱۳۹۱). علم اخلاق اسلامی،

Adriaan Hofman (2000). Self-efficacy, job satisfaction, motivation and commitment: exploring the relationships between indicators of teachers' professional identity. *Eur J Psychol Educ*. DOI 10.1007/s10212-011-0069-2. Internet available: Springerlink.com.

Potas, V (2015). What is a theory of international Relations? *Journal of international Affairs*, 21, no2.

Slutsky, G (2016). Strategy innovation and the quest for value. *Sloan Management Review*; Vol 39, Issue 4.

Smith (1992). Commentary: on crisis management and strategic management. *Advances in strategic*.

west, p (2009). Anatomy of Organizational Crisis, Report 28, The Pennsylvania.

Wiur, A (2003). Health Promotion by Social cognitive means. *Health Education and Behavior*.

Wolman, HOI-Yan. (2001). The Measurement of Teacher Efficacy: Hong Kong Primary in Service Teachers. *Journal of Education for Teaching*.

Zohar, D & Marshall (2000). Sources of Writing selfefficacy beliefs of elementary, middle and high school students. *Research in the teaching of English*. Vol, 42. No 1. internet available.

یادداشت‌ها

¹Social Security

²Barry Buzan

³Ole Waever

⁴Lemaiter

⁵Primordial

ترجمه کتاب جامع السعادت، ترجمه سید جلال الدین مجتبیوی، تهران: انتشارات حکمت.

نورانی، حسین (۱۳۹۲). آسیب شناسی شیوه‌های ترویج فرهنگ ایثار و شهادت در جامعه. تهران: دبیرخانه شورای هماهنگی و نظارت بر امر ترویج فرهنگ ایثار و شهادت.

۱۳۸۶/۱۲/۱، سایت الکترونیکی صراط حق:

<http://www.afarineshdaily.ir/afarinesh/news.aspx?nid=15927>

Algan, Y, Cahuc, P (2010). Inherited Trust and Growth." *American Economic Review*, 100 (5): 2060-92.

Alquraini H, Alhashem A, Shah M, Chowdhury R (2007). Factors influencing nurses' attitudes towards the use of computerized health information systems in Kuwaiti hospitals. *Journal of Advanced Nursing*.

Amonez, L. K & Young, J. E (2000). Schema-focused therapy. In P. M. Salkovskis (Ed.), *Frontiers of cognitive therapy* (pp. 182-207). New York: Guilford.

Emmons T. Carrinus & Michelle Helms-Lorenz & Douwe Beijaard & Jaap Buitink &

⁶Alquraini

⁷Emmons

⁸Zohar & Marshall

⁹Wolman

¹⁰Smith